

Valikaine „Karjääriõpetus“

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Aineõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. teadvustab oma huvisid, võimeid ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriplaanide tegemist;
2. arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi;
3. arendab soovi ja oskust endale eesmärke seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;
4. kujundab soovi ja valmisolekut elukestvaks õppimiseks ja iseseisvaks karjääriotsuste tegemiseks;
5. tutvub erinevate ametite/elukutsetega, õppides tundma haridus- ja koolitusvõimalusi, töösuhteid reguleerivaid õigusakte ning kohalikku majanduskeskkonda.

Tunnijaotus

Karjääriõpetust õpitakse Tartu Hiie Kooli kuulmispuudega laste osakonnas 10. klassis, 1 tund nädalas.

Õppeaine kirjeldus

Aines „Karjääriõpetus“ käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilastes valmisolekut tööjoturul parema rakendatavuse saavutamiseks, iseseisva otsustamisvõime arendamiseks, erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks. Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tõoturul paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega.

Aine koosneb kolmest osast:

1. Enesetundmine aitab kujundada enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi. Õpilane õpib ennast tundma. Arenevad suhtlemis- ja õpioskused. Omandatud teadmised ja oskused aitavad ennetada koolist väljalangevust.
2. Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine soodustab sobivate valikute tegemist pärast põhikooli lõpetamist. Õpilane oskab märgata muutusi töömaailmas ja väärtustada elukestvat õpet.
3. Planeerimine ja otsustamine. Õpilasel arenevad planeerimisoskus ja teadlikkus otsuste vastuvõtmisel. Kujuneb oskus kasutada karjääriinfo materjale. Õpilane tunnetab oma vastutust karjääritee kujundamisel ja elus toimetulemisel.

Karjääriõpetus keskendub õpilase isiksuse omaduste teadvustamisele ning esmaste karjäärivalikutega seostamisele. Õpilased õpivad hindama elukestva õppe tähtsust: saavad teavet erinevatest edasiõppimisvõimalustest ja oskavad seda kasutada oma plaanide elluviimisel. Õpilasi teavitatakse erinevatest tööharjutamiste võimalustest ning julgustatakse neid kasutama Põhikooli karjääriõpetuse ainekava koosneb ühest

35tunnisest kursusest. Karjääriõpetus toetab õpilase karjääri planeerimist ja valmisolekut elukestvaks õppeks, loimides teistes õppeainetes omandatud teadmised.

Arvestatakse, et kuulmispuudest tingituna võivad õpilaste sotsiaalsed taustteadmised olla piiratud, seetõttu tuleb kogu õppematerjali temaatika valida võimalikult elulähedane. Lähtuda tuleb õppijate vajadusest praktilises elus toime tulla: olme-, õppimis- ja tööteemad, kodu, lähedased jms; arendada otsustamisoskusi ning vastutuse võtmise võimet oma isikliku elukäigu kavandamise eest.

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Karjääriõpetuse õpetamisel käsitletakse üldiste väärtustega ja kultuuriga seotud teemasid, nt isiksuse omadused, inimeste erinevused ja sarnasused. *Olulisel kohal vastavateemalised arutelud ning diskussioonid, mille juures õpetaja saab suunata õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemist.*

Sotsiaalne ja kodanikupädevuse realiseerimisel juhendab õpetaja õpilasi, kuidas suhelda erinevates karjäärivalikuid puudutavates olukordades. Õpilased õpib, kuidas teha valikuid, kuidas otsustada. *Kõnepuudega noorte õpetamisel tuleb lähtuda õppijate vajadusest praktilises elus toime tulla, oluline on arendada laste otsustamisoskusi ning vastutuse võtmise võimet oma isikliku elukäigu kavandamise eest. Õpilaste omapärasest tingituna võivad nende sotsiaalsed taustteadmised olla piiratud, seetõttu tuleb kogu õppematerjali temaatika valida võimalikult elulähedane.*

Enesemääratluspädevuse arendamisele kaasa aidata õpilase identiteedi kujundamise kaudu. Õpilane teadvustab oma isiksuseomadusi, näeb oma tugevaid ning arendamist vajavaid külgi.

Õpipädevus. Õpilased õpivad hindama elukestva õppe tähtsust: nad saavad teavet erinevatest edasiõppimisvõimalustest ja oskavad seda kasutada oma plaanide elluviimisel.

Suhtluspädevus. *Kuulmispuudega õpilastega on vajalik teha süvendatud tööd sõnade ja nende tähendustega. Tunnis peab õpetaja pöörama väga suurt tähelepanu uute sõnade tähenduste selgitamisele ning tutvustama nende sõnade kasutusvõimalusi eri situatsioonides. Anda elementaarne keeleline materjal (sõnavara, lausemallid, grammatilised konstruktsioonid), luua praktilised suhtlusolukorrad ning anda üldiseid teadmisi, kuidas eri olukordades käituda ja mida öelda. Läbivalt kodu õpetuse jooksul tuleks tagada võimalus suultlugemiseks ning pöörata tavapärasest rohkem visuaalse info kasutamisele (kirjalik kõne, joonised, skeemid IKT vahendite kasutamine jms).*

Suhtlemisjulguse kasvatamiseks, et elus hakkama saada, on vajalik pidev praktiline harjutamine – iseseisvat kõnekasutust võimaldavad kohtumised erinevate erialade inimestega, õppekäigud õppeasutustesse ja ettevõtetesse jne.

Matemaatika-, loodus ja tehnoloogiapädevus. Karjääriõpetuse käigus tähendab matemaatikapädevus eelkõige andmete analüüsimist, graafikute ja diagrammide seonduvate oskuste kujundamist tabelarvutuse teemade käsitlemisel, samuti tehnoloogiaga seotud oskuste arendamist.

Ettevõtlikkuspädevus. Karjääriõpetus keskendub õpilase isiksuse omaduste teadvustamisele ning esmaste karjäärivalikutega seostamisele. Õpilane saab teadmisi, kuidas oma ettevõtlikust rakendada koolis ning väljaspool kooli, tulevikus.

Digipädevuse kujunemist toetab õpilase eesmärgipärane õppimisele suunatud uueneva digitehnoloogia kasutamine – digitaalsed keskkonnad ja programmid; koostöö erinevates digikeskkondades; oskus kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; info leidmine ja säilitamine digivahendite abil; kriitiline suhtumine infosse; digiloome digivahenditega.

Lõiming

Karjääriõpetus on kergesti lõimitav kõigi teiste õppeainetega. Karjääri puudutavate teemadega tegeletakse kogu kooliajal jooksul. Võib öelda, et enamik õppe- ja kasvatusesmärke on kaudselt või otseselt seotud käsitletava teemaga. Riikliku õppekava järgi aitab põhikool õpilasel jõuda selgusele oma huvides, kalduvustes ja võimetes ning tagab valmisoleku õpingute jätkamiseks järgneval haridustasemel ja elukestvaks õppeks.

Karjääriõpe on üks õppeprotsessi osa, kus taotletakse teovõimeka, iseseisva ja harmoonilise isiksuse arengut: õpilasi suunatakse teadvustama ja arendama oma oskusi; kujundama valmisolekut elukestvalt õppima ning kutseotsuseid tegema; tutvustatakse erinevaid ametid ja elukutseid selleks, et õpilasest kujuneks isiksus, kes suudaks täita erinevaid rolle tänapäeva muutuvus töökeskkonnas. Eriti tähtis on karjääriõpetus põhikooli viimastes klassides: põhikooli lõpetaja määratleb oma edasise õpitee, mis mõjutab tema elukutsevalikut. Õppetöö käigus tutvustatud ametid ja elukutsed võimaldavad õpilastel infotulvas paremini orienteeruda, oma huvidele ja võimetele rakendust leida.

Eraldi tuleks esile tõsta karjääriõpetuse tugeva lõimingu võimalusi sotsiaalainete valdkonna ja informaatika ainekavade vahel (töökultuuri ülesehitus, e-riigiga seotud teemasid, tööotsimise ning tööle kandideerimisega seotud vahendid).

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1. lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
2. taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
3. võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
4. kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
5. rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid;
6. laiendatakse õpikeskkonda: ettevõtted, järgmise taseme õppeasutused, arvutiklass, looduskeskkond, muuseumid, näitused jne;
7. võimaldatakse saada ülevaade erinevatest töövaldkondadest, sh vahetult töökeskkondadega tutvuda;

8. kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh eelistatuna aktiivõpet: rollimängud, arutelud, väitlused, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine;
9. õpilased võivad projektide ja uurimistöö teemad valida ise lähtuvalt oma huvist (ameti-, kutse- või eriala eelistusest lähtuvalt) või lapsevanemate, kohalike ettevõtjate, karjääripetsialistide jt soovitustest;
10. luuakse tingimused õpilaste teadlikke karjäärivalikuid soodustavate hoiakute kujunemiseks;
11. õpitavad teemad seotakse ja ajastatakse aineõpetajatega koostöös inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse, emakeeleõpetuse jt ainetega ning arenguvestlusega.

Füüsiline õpikeskkond

Õpilastele on tagatud järgmised tingimused ja vahendite kasutamine:

1. erinevad töölehed, küsimustikud;
2. karjääriplaneerimisalase kirjanduse kättesaadavus kooli raamatukogus;
3. arvutiklassi kasutamine ja arvuti veebist karjääriplaneerimisalase info otsimiseks (rajaleidja.ee jt);
4. karjääripetsialisti personaalne tugi, erapooletu ja usalduslik nõu vastavalt õpilase vajadustele.

Hindamine

Ainevaldkonna õppeainete hindamise täpsustatud tingimused ja kord sätestatakse kooli õppekavas, hindamisest teavitamine kooli kodukorras. Õpilase ainealaseid teadmisi ja oskusi võrreldakse õpilase õppe aluseks olevas ainekavas toodud oodatavate õpitulemustega ja tema õppele püstitatud eesmärkidega.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut. Õpilane peab olema hindamises aktiivne partner, kuna see toetab eneseanalüüsi oskuste kujunemist.

Karjääriõpetus

Õppeaine kirjeldus

Karjääriõpetus on valikaine, kus käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilastes valmisolekut tööjoturule sisenemiseks ja parema rakendatavuse saavutamiseks, iseseisva otsustamisvõime arendamiseks, erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks. Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tööturul paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega. Karjääriõpetus aitab kaasa sellele, et uut põlvkonda ei piiraks stereotüüpsed soorollid, mis on mingis kultuuris ja ajaperioodil välja kujunenud üldised jagatud arusaamad naiste ning meeste olemuse kohta. Naiste ja meeste sünnipärased erinevused ei tingi seda, et nad peaksid tegema ainult teatud kindlaid töid ja õppima teatud erialasid. Ei ole kohane käsitleda eraldi meeste ja naiste tööd. Ajalooliselt traditsioonilisi ühele soole sobilikke ja iseloomulikke ameteid tänapäeval enam nendeks ei peeta.

Õppeaine koosneb kolmest osast:

1. Enesetundmine aitab kujundada enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi. Õpilane õpib ennast tundma. Arenevad suhtlemis- ja õpioskused. Omandatud teadmised ja oskused aitavad ennetada koolist väljalangevust.
2. Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine soodustab teadlike valikute tegemist pärast põhikooli lõpetamist. Õpilane oskab märgata muutusi töömaailmas ja väärtustada elukestvat õpet.
3. Planeerimine ja otsustamine. Õpilasel arenevad planeerimisoskus ja teadlikkus otsuste vastuvõtmisel. Kujuneb oskus kasutada karjääriinfo materjale. Õpilane tunnetab oma vastutust karjääritee kujundamisel ja elus toimetulemisel.

Karjääriõpetus keskendub õpilase isiksuse omaduste teadvustamisele ning esmaste karjäärivalikutega seostamisele. Õpilased õpivad hindama elukestva õppe tähtsust: saavad teavet erinevatest edasiõppimisvõimalustest ja oskavad seda kasutada oma plaanide elluviimisel. Õpilasi teavitatakse erinevatest tööharjutamiste võimalustest ning julgustatakse neid kasutama.

Põhikooli karjääriõpetuse ainekava koosneb ühest 35tunnisest kursusest. Karjääriõpetus toetab õpilase karjääri planeerimist ja valmisolekut elukestvaks õppeks, lõimides teistes õppeainetes omandatud teadmised.

Karjääriõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. teadvustab oma huvisid, võimeid ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriplaanide tegemist;
2. arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi;

3. arendab soovi ja oskust endale eesmärgke seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;
4. kujundab soovi ja valmisolekut elukestvaks õppimiseks ja iseseisvaks karjääriotsuste tegemiseks;
5. tutvub erinevate ametite/elukutsetega, õppides tundma haridus- ja koolitusvõimalusi, töösuhteid reguleerivaid õigusakte ning kohalikku majanduskeskkonda.

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1. lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
2. taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
3. võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
4. kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitus ja suurendavad õpimotivatsiooni;
5. rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja - vahendeid;
6. laiendatakse õpikeskkonda: ettevõtted, järgmise taseme õppeasutused, arvutiklass, looduskeskkond, muuseumid, näitused jne;
7. võimaldatakse saada ülevaade erinevatest töövaldkondadest, sh vahetult töökeskkondadega tutvuda;
8. kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh eelistatuna aktiivõpet: rollimängud, arutelud, väitlused, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöo koostamine;
9. õpilased võivad projektide ja uurimistöo teemad valida ise lähtuvalt oma huvist (ameti-, kutse- või eriala eelistusest lähtuvalt) või lapsevanemate, kohalike ettevõtjate, karjääripetsialistide jt soovitudest;
10. luuakse tingimused õpilaste teadlikke karjäärivalikuid soodustavate hoiakute kujunemiseks;
11. õpitavad teemad seotakse ja ajastatakse aineõpetajatega koostöös inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse, emakeeleõpetuse jt ainetega ning arenguevestlusega.

Arvestatakse, et kuulmispuudest tingituna võivad õpilaste sotsiaalsed taustteadmised olla piiratud, seetõttu tuleb kogu õppematerjali temaatika valida võimalikult elulähedane. Lähtuda tuleb õppijate vajadusest praktilises elus toime tulla: olme-, õppimis- ja tööteemad, kodu, lähedased jms. Arendada otsustamisoskusi ning vastutuse võtmise võimet oma isikliku elukäigu kavandamise eest.

Kuulmispuudega õpilastega on vajalik teha süvendatud tööd sõnade ja nende tähendustega. Tunnis peab õpetaja pöörama väga suurt tähelepanu uute sõnade tähenduste selgitamisele ning tutvustama nende sõnade kasutusvõimalusi eri situatsioonides. Anda elementaarne keeleline materjal

(sõnavara, lausemallid, grammatilised konstruktsioonid), luua praktilised suhtlusolukorrad ning anda üldiseid teadmisi, kuidas eri olukordades käituda ja mida öelda. Läbivalt kodu õpetuse jooksul tuleks tagada võimalus suultlugemiseks ning pöörata tavapärasest rohkem visuaalse info kasutamisele (kirjalik kõne, joonised, skeemid IKT vahendite kasutamine jms).

Suhtlemisjulguse kasvatamiseks, et elus hakkama saada, on vajalik pidev praktiline harjutamine – iseseisvat kõnekasutust võimaldavad kohtumised erinevate erialade inimestega, õppekäigud õppeasutustesse ja ettevõtetesse jne.

10.klass

1 tund nädalas

Nädal	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
1.	Enesetundmine ja selle tähtsus karjääriplaneerimisel	Erinevad õppemeetodid, eelistatult aktiivõppe meetodid.	<p>Õpilane:</p> <p>analüüsib enda isiksust;</p> <p>eristab oma tugevaid ning nõrku külgi ja seostab neid erinevatel kutsealadel töötamise eeldustega;</p> <p>kasutab eneseanalüüsi tulemusi karjääri planeerimisel</p>
2.	Isiksuseomadused: temperament ja iseloom	<p>Uurimistööd, projektid, info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevad õppematerjalid ja õpikeskkonnad, rollimängud, väitlused, probleemülesannete lahendamine, tutvumine erinevate elukutsetega ja praktiline tegevus kohapeal (töövari).</p> <p>Õpitavate teemade sidumine inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse, emakeeleõpetuse jt. õppeainetega ning arenguestlusega.</p>	
3.	Isiksuseomadused: väärtused, vajadused, emotsioonid		
4.	Isiksuseomadused: võimed, huvid ja oskused (üldoskused, erioskused)		
5.	Minapilt ja enesehinnang		
6.	Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine ning selle tähtsus karjääriplaneerimisel		<p>Õpilane:</p> <p>teab tööturu üldist olukorda, prognoose ja vajadusi, erinevaid ettevõtluse vorme;</p> <p>teab kutseid ja ameteid ning kohalikke majandustegevuse valdkondi;</p>
7.	Muutuv tööturg: tööturu hetkeolukord, trendid, arengusuunad		
8.	Tööandjate ootused, töösuhteid reguleerivad õigusaktid		

9.	Tööjõuturu nõudlus ja pakkumine, konkurents		oskab leida infot tööturu kohta; teadvustab ennast tulevase töötajana; teab haridustee jätkamise võimalusi, oskab näha hariduse ja tööturu vahelisi seoseid	
10.	Elukestev õpe			
11.	Töömotivatsioon			
12.	Haridustee			
13.	Erialad			
14.	Haridussüsteem			
15.	Formaalne ja mitteformaalne haridus			
16.	Hariduse ja tööturu vahelised seosed			
17.	Planeerimine ja otsustamine			
18.	Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess			Õpilane: teab karjääriplaneerimise põhimõtteid ja arvestab nendega karjäärivalikute tegemisel; suudab otsustada ja teadlikult arvestada otsuseid mõjutavate teguritega; kasutab vajaduse korral karjääriteenuseid(karjäärinõustamine, karjääriinfo vahendamine, karjääriõpe); teadvustab erinevate elurollide ja -stiilide seoseid tööga; omab teadmisi ja oskusi isikliku karjääriplaani koostamiseks; saab aru oma vastutusest karjääri planeerimisel.
19.	Otsustamine ja seda mõjutavad tegurid			
20.	Otsustamisraskused			
21.	Karjääriinfo allikad			
22.	Infootsing			
23.	Karjäärinõustamine			
24.	Isikliku karjääriplaani koostamine			
25.	Elukestev õpe			
26.	Karjäär ja karjääriplaneerimine			

27.	Õpimotivatsioon		
28.	Omavastutus		
29.	Kandideerimisdokumendid		
30.	Sisseastumisvestlus		
31.	Õpimapi kokkupanek ja esitlus		
32.	Intellektika külastus ja kokkuvõtted nähtust		
33.	KHK lahtiste uste päevad		
34.	Kutsesobivustest		
35.	Individuaalne tagasiside. Kokkuvõte õpitust.		

Üldised õpitulemused 10.klassi lõpetamisel õpilane

Enesetundmine ja selle tähtsus karjääriplaneerimisel

1. analüüsib enda isiksust;
2. eristab oma tugevaid ning nõrku külgi ja seostab neid erinevatel kutsealadel töötamise eeldustega;
3. kasutab eneseanalüüsi tulemusi karjääri planeerimisel.

Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine ning selle tähtsus karjääriplaneerimisel

1. teab tööturu üldist olukorda, prognoose ja vajadusi, erinevaid ettevõtluse vorme;
2. teab kutseid ja ameteid ning kohalikke majandustegevuse valdkondi;
3. oskab leida infot tööturu kohta;

4. teadvustab ennast tulevase töötajana;
5. teab haridustee jätkamise võimalusi, oskab näha hariduse ja tööturu vahelisi seoseid.

Planeerimine ja otsustamine

1. teab karjääriplaneerimise põhimõtteid ja arvestab nendega karjäärivalikute tegemisel;
2. suudab otsustada ja teadlikult arvestada otsuseid mõjutavate teguritega;
3. kasutab vajaduse korral karjääriteenuseid (karjäärinõustamine, karjääriinfo vahendamine, karjääriõpe);
4. teadvustab erinevate elurollide ja -stiilide seoseid tööga;
5. omab teadmisi ja oskusi isikliku karjääriplaani koostamiseks;
6. saab aru oma vastutusest karjääri planeerimisel.